Bingöl University (Bingöl, Turkey)
Palacký University (Olomouc, Czech Republic)
Warsaw Management University (Warsaw, Poland)
Ostfalia University of Applied Sciences Ostfalia (Suderburg, Germany)
Aalto University (Espoo, Finland)
Akademia Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II Biała Podlaska (Poland)
Національний університет оборони України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Кафедра наук про здоров'я Ужгородського національного університету
Кафедра психології Мукачівського національного університету
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка
Кафедра клінічної психології та психічного здоров'я Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

XIV International Scientific and Practical Conference

«AVIATION AND EXTREME PSYCHOLOGY IN THE CONTEXT OF TECHNOLOGICAL ADVANCEMENTS»

April 16, 2026

Факультет наук про здоров'я
Кафедра авіаційної психології та управління людським фактором

Faculty of Health Sciences

Department of Aviation Psychology and Human Factors Management

УДК 159.9:629.7.001.76 (063)

Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень: збірник наукових праць / за заг. ред. Л. С. Яковицької, Л. В. Помиткіної, А. П. Ковальової. Національний університет «Київський авіаційний інститут». К.: КАІ, 2026. 673 с. Електронне аидання

Збірник містить матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень», яка була організована кафедрою авіаційної психології та управління людським фактором та відбулася у Національному університеті «Київський авіаційний інститут» 16 квітня 2026 р.

Рекомендовано до друку
Вченою радою Національного університету
«Київський авіаційний інститут»
(протокол № 7від 20 травня 2026 року)

Голова оргкомітету

ЯКОВИЦЬКА Лада – докторка психологічних наук, професорка, в.о. завідувачки кафедри авіаційної психології та управління людським фактором факультету наук про здоров'я Національного університету «Київський авіаційний інститут»

Координатори конференції

КОКАРЄВА Анжеліка – кандидатка педагогічних наук, доцентка, в.о. декана факультету наук про здоров'я Національного університету «Київський авіаційний інститут»

Рецензенти:

ВОЛОШИНА Валентина – докторка психологічних наук, професорка, завідувачка кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

ГОРБЕНКО Світлана – кандидатка психологічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки та психології професійної освіти факультету наук про здоров'я Національного університету «Київський авіаційний інститут».

© Колектив авторів, 2026; © КАІ, 2026

ISBN 978-966-931-357-7

© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2026

науковий вісник. Серія: Психологія. 2024. № 2. С 27–31. DOI https://doi.org/10.32782/psyspu/2024.2.5

9. Schäfer S. K., Supke M., Kausmann C., Schaubruch L. M., Lieb K., Cohrdes C. A systematic review of individual, social, and societal resilience factors in response to societal challenges and crises. *Communications Psychology*. 2024. № 2(1). p. 92.

10. Rokeach M. The Nature of Human Values. New-York : Free Press, 1973. 438 p.

Аліна Ганжул
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти освітньої програми "Психологія"
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ (Україна)

Світлана Поліщук
кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри психосоматики та психології здоров'я
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
м. Київ (Україна)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Анотація: У статті розкрито психологічні особливості виникнення девіантної поведінки у підлітків. Визначено основні індивідуально-психологічні, сімейні та соціально-психологічні чинники її формування. Обґрунтовано значення вікових особливостей підліткового періоду у розвитку поведінкових відхилень. Окреслено основні напрями профілактики та психологічної корекції девіантної поведінки.

***Ключові слова**: девіантна поведінка, підлітки, психологічні чинники, соціалізація, корекція поведінки, профілактика.*

Актуальність проблеми. Девіантна поведінка підлітків є складним соціально-психологічним феноменом, який в умовах сучасних суспільних трансформацій набуває особливої актуальності. Зміни у соціальному середовищі, посилення інформаційного впливу, трансформація системи цінностей та ослаблення традиційних інститутів соціалізації зумовлюють зростання ризику формування поведінкових відхилень у підлітковому віці. Саме цей період є сенситивним етапом розвитку особистості, що супроводжується формуванням самосвідомості, моральних орієнтацій, життєвих установок і моделей поведінки.

Проблема девіантної поведінки підлітків активно досліджується як у зарубіжній, так і у вітчизняній психології. У сучасних наукових підходах вона розглядається як система дій і вчинків, що суперечать соціальним нормам і порушують процес соціальної адаптації особистості [3]. Зростання проявів агресії, булінгу, адиктивної та саморуйнівної поведінки серед підлітків зумовлює необхідність подальшого теоретичного осмислення цієї проблеми та пошуку ефективних шляхів її подолання.

Виклад основного матеріалу. Узагальнення наукових підходів до проблеми девіантної поведінки підлітків свідчить про її складний і багатофакторний характер. Зокрема, Л. Герасименко у своєму дослідженні акцентує увагу на впливі сучасних суспільних трансформацій, які супроводжуються зміною ціннісних орієнтацій та послабленням регулятивної ролі соціальних інститутів. Авторка підкреслює, що в умовах соціальної нестабільності підвищується ризик формування девіантної поведінки, яка може проявлятися у вигляді агресії, протестних реакцій та інших деструктивних форм поведінки [1]. Водночас важливо, що девіантність розглядається не як ізольоване явище, а як результат взаємодії соціальних змін і внутрішніх психологічних процесів особистості.

Доповнюючи цей підхід, Ю. Ліннік розглядає девіантну поведінку крізь призму соціально-психологічних чинників, акцентуючи увагу на ролі індивідуально-особистісних характеристик. Авторка зазначає, що емоційна нестійкість, імпульсивність та недостатній рівень самоконтролю у поєднанні з впливом несприятливого соціального середовища можуть

призводити до формування неадаптивних моделей поведінки [2]. При цьому дослідниця підкреслює значущість діагностики та корекції, що дозволяє розглядати девіантну поведінку не лише як проблему, але і як процес, який піддається психологічному впливу.

Таким чином, у працях зазначених авторів простежується спільна позиція щодо багатофакторної природи девіантної поведінки підлітків. Якщо Л. Герасименко акцентує увагу на впливі макросоціальних змін, то Ю. Ліннік – на індивідуально-психологічних механізмах її формування та можливостях корекції. Подальший аналіз дозволяє конкретизувати основні групи чинників виникнення девіантної поведінки підлітків.

Важливу роль у формуванні девіантної поведінки відіграють вікові особливості підліткового розвитку. Криза ідентичності, прагнення до самостійності та недостатній рівень сформованості механізмів саморегуляції зумовлюють схильність до протестних, демонстративних і агресивних форм поведінки як способу самоствердження.

Індивідуально-психологічні характеристики, зокрема імпульсивність, емоційна нестійкість і низький рівень самоконтролю, виступають важливими детермінантами девіантної поведінки [2]. У таких умовах неадаптивні моделі поведінки можуть виконувати функцію реагування на внутрішні конфлікти.

Сімейне середовище є одним із ключових чинників формування поведінкових відхилень. Несприятливий психологічний клімат, порушення стилів виховання та дефіцит емоційної підтримки сприяють виникненню відчуженості та внутрішньої напруги.

Соціально-психологічні чинники, зокрема вплив однолітків, булінг і соціальна ізоляція, також суттєво впливають на формування девіантної поведінки [1]. У цьому контексті вона може розглядатися як спосіб адаптації особистості до несприятливих умов середовища або як форма самоствердження [5].

Ефективне подолання девіантної поведінки можливе за умови комплексного підходу. Важливого значення набуває рання

діагностика, що дозволяє своєчасно виявити ознаки соціальної дезадаптації.

Психологічна корекція передбачає застосування когнітивно-поведінкових методів, тренінгів соціальних навичок та консультативної роботи, спрямованих на розвиток саморегуляції та формування конструктивних моделей поведінки [4].

Важливим напрямом профілактики є робота з сім'єю та розвиток соціально-психологічної компетентності підлітків, зокрема навичок комунікації, емпатії та самоконтролю.

Висновки. Девіантна поведінка підлітків є результатом складної взаємодії індивідуально-психологічних, сімейних і соціально-психологічних чинників та відображає особливості адаптації особистості до умов середовища. Ефективне подолання девіантної поведінки можливе лише за умови комплексного підходу, що поєднує профілактичні, корекційні та соціально-психологічні заходи. Ключовими напрямами є рання діагностика, психологічна корекція, робота з сім'єю та створення сприятливого соціального середовища.

Література:

1. Герасименко Л. Б. Психологічні особливості девіантної поведінки підлітків в умовах суспільних трансформацій. *Людина і суспільство: економічний та соціокультурний розвиток:* матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2021. С. 112–114.

2. Ліннік Ю. В. Соціально-психологічні чинники девіантної поведінки у студентів: діагностика та корекція. *Health & Education*. 2024. Вип. 1. С. 209–216.

3. Психологія девіантної поведінки: навчальний посібник / уклад. О. Д. Сафін, С. П. Байда. Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. 202 с.

4. Холіна Л. В. Діагностика та корекція девіантної поведінки школярів: психолого-педагогічні аспекти. Київ: Ліра, 2021. 216 с.

5. Циганчук Т. В., Ареф'єва-Пашко Ю. Є. Психологічні особливості девіантної поведінки в підлітковому віці. *Журнал «Перспективи та інновації науки».* 2023. № 8(26). С. 510–521.